

2. *Мошенський С.З.* Рынок ценных бумаг: трансформационные процессы / С.З. Мошенский. — М.: Экономика, 2010.—240 с.

3. УНІАН-економіка — На фондовому ринку криза ідей: інвестори у ступорі / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://economics.unian.net/ukr/detail/48182>

4. Економічна правда — Український фондовий ринок: їжачок в тумані. Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/markets/2010/06/2/237074>

5. Криза розподільчої пенсійної системи в Україні та на прями диверсифікації «пенсійного портфеля» : аналіт. доп. / О. М. Пишуліна, О. П. Коваль, А. М. Авчухова. — К.: НІСД, 2010. — 104 с.

6. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ssmc.gov.ua/UserFiles/File/Strateg/Program2015.pdf>

Стаття надійшла до редакції 25 лютого 2013 р.

УДК 336.01

В. П. Яцюта, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»
А. В. Яцюта, радник голови правління
ПІАТ «ВіЕйБІ Банк», м. Київ

УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН У ПІДПРИЄМСТВАХ МІСЦЕВОГО ГОСПОДАРСТВА

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто проблеми удосконалення фінансових відносин в підприємствах водопостачання та водовідведення у відповідності з розвитком форм власності.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: фінансові відносини, форми власності

АННОТАЦИЯ. В статье рассматриваются проблемы усовершенствования финансовых отношений в предприятиях водоснабжения водоотвода в соответствии с развитием форм собственности.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: финансовые отношения, формы собственности

ABSTRACT. The problems of enhancing financial relations at water supply and sewage enterprises according to the development of forms of property ownership are considered in the article.

KEY WORDS: financial relations, ownership

Зміни в розвитку продуктивних сил, які відбуваються у відповідності з дією об'єктивних законів діалектики та законів розвитку суспільства, вимагають відповідних змін у формуванні фінансових відносин на загальнодержавному та місцевому рівні. Слід зазначити, що характер економічних відносин у суспільстві встановлюється структурою власності на засоби виробництва і визначає основні та довгострокові напрями фінансових заходів держави та її місцевих органів управління, а структура власності в регіонах впливає на особливості її проведення на місцевому рівні.

Більше як двадцять років тому, Україна перейшла від адміністративно-командних методів управління народним господарством до ринкових методів управління, що обумовило розвиток різних форм власності і зміни соціально-економічної формації і країни. Це в свою чергу вимагає прийняття принципово нових рішень у сфері формування і використання фондів грошових коштів на загальнодержавному та місцевому рівні в Україні, що пов'язано в першу чергу з розвитком форм власності, але серед вітчизняних і зарубіжних вчених і практиків це питання вивчене не достатньо глибоко. Тому слід провести аналіз системи фінансових відносин, дослідити як зміна форм власності впливає на їх формування і окреслити подальший їх розвиток.

Як показує практика, розвиток форм власності на рівні місцевого господарства дійсно вимагає удосконалення фінансових відносин і в першу чергу це стосується відносин які виникають між місцевими органами самоуправління, територіальною громадою та підприємствами різних форм власності, що функціонують на місцевому рівні, бо це впливає на підвищення ефективності їх діяльності, дає можливість побачити фінансові проблеми, які виникають перед ними, покращує координацію дій між різними підрозділами місцевого самоуправління, збільшує можливість в забезпеченні підприємств необхідними фінансовими ресурсами, сприяє більш раціональному їх розподілу, покращує контроль за їх діяльністю, стимулює персонал

управління до розробки та реалізації таких заходів, які б сприяли підвищенню капіталізації та прибутковості підприємств місцевого господарства.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Розвиток форм власності вимагає змін фінансових відносин між членами територіальної громади, органами її управління та підприємствами які надають житлово-комунальні послуги.

Більшість учених та економістів — А.Є. Буряченко, Н.А. Гапонюк, В.В. Зайчикова, А.Г. Кабанець, О.П. Кириленко, В.І. Кравченко, І.О. Луніна, О.А. Музика, Ц.Г. Огонь, Х. Циммерманн — досліджуючи проблеми місцевих фінансів недостатньо уваги приділяють дослідженню динамічних змін фінансових відносин, які відбуваються у відповідності з розвитком форм власності. Тому, з метою створення належних умов, для забезпечення надійного і ефективного функціонування фінансових відносин на рівні місцевого господарства необхідно їх дослідити і створити надійний механізм управління цими відносинами.

Метою нашого дослідження є вивчення засад організації фінансових відносин на місцевому рівні у відповідності з розвитком різних форм власності та розробки пропозицій, що до подальшого їх удосконалення.

Розвиток форм власності та господарська діяльність підприємств місцевого господарства обумовлюють специфіку фінансових відносин і особливості їх прояву в кожній галузі місцевого господарства. Тому, щоб визначити специфічні риси розвитку фінансових відносин кожної галузі місцевого господарства і створити надійний механізм управління цими відносинами необхідно провести аналіз цих фінансових відносин у розрізі кожної форми власності та напрямку діяльності підприємств які представлені на місцевому рівні. При цьому в першу чергу особливу увагу слід звернути на фінансові відносини, які сформувались у водопостачанні та водовідведенні, бо ця галузь місцевого господарства посідає особливе місце в системі людських цінностей.

Аналіз фінансових відносин підприємств водопостачання та водовідведення слід розпочати, в першу чергу, з їх взаємовідносинах з бюджетом.

Досліджуючи систему фінансових відносин підприємств комунальної форми власності слід зазначити, що за останні двадцять років механізм їх формування, що розробляється центра-

льною та місцевими органами в управлінні, розподілу і використання фінансових ресурсів у регіонах принципово не змінився. Ця система фінансових відносин за часів адміністративно-командних методів управління носила і нині носить односторонній характер, бо з місцевих бюджетів і державного бюджету на фінансування житлово-комунального господарства виділялись і виділяються грошові кошти, а податки ці підприємства, як не платили так практично і не сплачують. З іншого боку підприємства цієї галузі при певних умовах могли б бути потенційними платниками податків до місцевих бюджетів. Слід підкреслити, що нині в цьому блоці фінансових відносин відбулися певні зміни, це пов'язано з тим, що звузились межі фінансових відносин підприємств місцевого господарства з державою, бо практично припинилося пряме фінансування цієї галузі з державного бюджету і значно розширюються межі фінансових відносин цих підприємств з місцевими органами самоуправління, бо обсяги фінансування з місцевих бюджетів значно зросли. Проте це не принесло очікуваних результатів у плані ефективнішого використання фінансових ресурсів і направлення їх на відновлення зношених основних засобів, придбання нової техніки, заміни зношених мереж. Це певною мірою пов'язано з тим, що в комунальних підприємствах відсутня мотивація заохочення працівників в економії бюджетних коштів, скоріше навпаки, чим більше бюджетних коштів використано в поточному році, тим більше сподівань на те, що в наступні періоди коштів буде виділено більше. Крім того, цим підприємствам байдуже, з якого бюджету отримувати кошти для фінансування своєї виробничої діяльності. Варто зазначити, що в житлових і санітарно-технічних підприємствах бюджетних і власних коштів для нормальної виробничої діяльності недостатньо, що безумовно негативно впливає на формування фінансових відносин.

Так, наприклад, у місті Турка Львівської області в 2011 році на ремонт водогону, який кілька років не працює і майже повністю вийшов з ладу, виділялося 1.2 млн грн при потребі 20 млн грн. Систематичне недостатнє фінансування з місцевого бюджету привело до виникнення конфлікту між населенням та місцевими органами самоуправління. Для того, щоб заспокоїти територіальну громаду мерія міста заявила про те, що вона звертається до обласної державної адміністрації та Кабінету Міністрів України з

проханням надання фінансової допомоги. Але це викликає негативне ставлення мешканців не тільки до місцевих органів самоуправління а й до уряду країни, бо надати суттєву фінансову допомогу ні обласна державна адміністрація, ні Кабінет Міністрів України не в змозі, бо аналогічна ситуація склалася в багатьох містах України; Львові, Новомиргороді Кіровоградської області, Євпаторії Кримської автономної республіки, Ровеньки Луганської області та інших містах країни.

Технічний стан мереж і споруд, які експлуатуються підприємствами житлово-комунального господарства країни, дійшов критичної межі, бо в аварійному стані перебуває 30 % водопровідних і 27 % каналізаційних мереж, майже 14 тис. км теплових мереж. Повністю амортизовані основні фонди і обладнання теплоенергетики, водопостачання, водовідведення. При цьому варто зазначити, що рівень капітальних видатків місцевих бюджетів на фінансування місцевого господарства знаходиться на дуже низькому рівні. Так, у 2002—2010 рр. рівень капітальних видатків місцевих бюджетів (як частка ВВП) змінювалась від 1,23 % у 2002 році до 3,09 % у 2007-му, в тому числі капітальні трансферти з державного бюджету становили від 0,04 % у 2009 р. до 0,72 % у 2007 р. [1].

Крім того, у відповідності до Постанови Кабінету Міністрів України від 07.02. 2007 № 175 «Про порядок розподілу коштів державного бюджету, спрямованих на забезпечення розвитку житлового фонду соціального призначення» передбачається, що виділені незначні кошти розподіляти прямо пропорційно потребам регіонів. З нашої точки зору, незначна сума виділених грошових коштів на відновлення місцевого господарства та їх розпорощення не дає позитивних результатів. Тому ми пропонуємо: по-перше, окремо виділити трансферти з державного бюджету місцевим бюджетам на фінансування розвитку місцевого господарства в регіонах; по-друге, значно збільшити їх обсяги; по-третє, виділяти їх не всім областям і містам України, а по одній області на заході, сході, півдні та півночі країни. Це дозволить зробити більш об'ємними джерела фінансування розвитку місцевого господарства в регіонах, скоротити час на проведення відновлювальних робіт, підвищити їх якість, що сприятиме ефективному використанню фінансових ресурсів і дозволить за 12—15 років відновити систему водопостачання та водовідведення країни.

Важливо зазначити, що вирішення проблем водопостачання та водовідведення урядом покладене в основному на місцеві органи самоуправління, які не маючи значних фінансових ресурсів виступили організаторами залучення коштів інвесторів до виконання місцевих програм реформування та розвитку житлово-комунального господарства, що не завжди приносить позитивні результати. Так, наприклад, органи місцевого самоуправління міста Трускавця розробили проект по реконструкції міського водогону, що давало можливість цілодобово забезпечувати місто водою. Проектом передбачалося будівництво третьої станції підйому води вартістю 8 млн грн з прокладання кількох кілометрів водогону вартістю 12 млн грн. При цьому роботи повинні були вестися паралельно. Органи місцевого самоврядування міста Трускавця залучили приватних інвесторів і за їх рахунок було збудовано третю станцію підйому води вартістю 8 млн грн, але це не покращило забезпечення міста водою тому, що місцеві органи самоуправління не зуміли знайти інвесторів для будівництва водогону вартістю 12 млн грн. Це створило напругу у взаємовідносинах між інвесторами і органами місцевого самоуправління тому що, вкладені 8 млн грн по суті виявилися замороженими і не задовольнили потреби інвесторів.

У місті Самборі вийшла з ладу система водовідведення, що вимагає її нового будівництва, вартість проведення цих робіт складає 25 млн грн, при цьому місцеві органи самоуправління знайшли іноземного інвестора, який вимагає після проведення робіт встановити занадто високі тарифи за користування системою водовідведення. Розуміючи, що високі тарифи на послугу водовідведення викличуть напругу у взаємовідносинах між населенням і місцевими органами самоуправління, останні не погоджуються з умовами інвестора. Тому роботи по відновленню водовідведення невідомо коли будуть проводитися. Тобто і в першому, і в другому випадку місцеві органи самоуправління потрапили в глухий кут, звідки складно знайти вихід, бо коштів місцевих бюджетів та підприємств водопостачання та водовідведення не достатньо для відновлення цих систем і умови інвесторів неприйнятні.

З нашої точки зору, вихід з цієї складної ситуації все таки є. Вихідними позиціями при вирішенні цієї проблеми повинно бути те, що по-перше, вирішення проблем водопостачання і водовідведення є життєво-необхідним елементом забезпечення нор-

мального санітарно-епідеміологічного стану міста; по-друге, в більшості міст власником систем водопостачання та водовідведення є територіальна громада, яка складається з мешканців міста, тобто кожен громадянин міста є співвласником майна територіальної громади і тому повинен приймати участь у підтриманні її робочого стану; по-третє, основними користувачами послугами системи водопостачання та водовідведення також є мешканці міста тому, що вода подається і відводиться з їхнього житла, яке в більшості по формі власності належить також мешканцям міста.

Варто зазначити, що в приватних і кооперативних будинках будівництво систем водопостачання та водовідведення здійснюється за рахунок власників цього житла. І тут виникає питання, чому власники приватних і кооперативних будинків за рахунок власних коштів будують і відновлюють системи водопостачання та водовідведення, а власники приватизованого житла в містах виконують ці роботи за рахунок коштів місцевих бюджетів. Тобто виникає певна соціальна несправедливість між мешканцями приватних і кооперативних будинків і мешканцями приватизованих квартир у місті. Тому логічно, що будівництво, відновлення і утримання систем водо забезпечення та водовідведення в містах повинно здійснюватися не тільки за рахунок коштів бюджету міста, а й за рахунок власних коштів його громадян.

Зробимо приблизні розрахунки на прикладі міста Самбора Львівської області. Так, чисельність мешканців міста Самбора складає 35 тисяч громадян, а для відновлення системи водовідведення необхідно 25 млн грн, тож кожен мешканець міста повинен був би внести для відновлення системи водовідведення 714 грн. На перший погляд це дуже велика сума, але давайте порівняємо ці затрати на будівництво водовідведення в приватному будинку де відсутня система централізованого водовідведення. Для будівництва індивідуальної системи водовідведення, власником якої стане мешканець будівлі, як мінімум потрібно залізобетонне кільце, а то й два вартістю по 650 грн кожне, кришка для кільця 400 грн, горловина кришки кільця 200 грн кришка горловини 380 грн, труб на 150 грн і всього це складе 1780—2430 грн. Але тут підраховані тільки витратні матеріали, а ще необхідно врахувати затрати по копанню ями та монтажу всієї системи, які складуть приблизно таку ж саму суму. Становиться зрозумілим,

що 714 грн на кожного мешканця для відновлення централізованої системи водовідведення не така уже і велика сума, і таки внески можуть проводитися раз у 45—60 років, що відповідає терміну експлуатації та відновлення системи водопостачання та водовідведення.

Кошти з мешканців приватизованих квартир повинні стягуватися по рішенню відповідної ради, як разовий збір на відновлення системи водопостачання та водовідведення. Суму внесків на відновлення водо забезпечення та водовідведення можна розбити на три чотири періоди. Крім того, в місцевому бюджеті можна створити резерв грошових коштів для надання безпроцентної позички тим мешканцям міста, які відносяться до категорії малозабезпечених громадян. У містах користувачами системи водопостачання та водовідведення є бюджетні установи, підприємства різних форм власності та підприємці, які також повинні своїми коштами приймати участь у відновленні цих систем. Суму коштів, які повинні внести організації, підприємства і підприємці на відновлення систем водопостачання та водовідведення, повинні визначатися місцевими органами самоуправління для кожного споживача індивідуально, виходячи з обсягів споживання води. Тому, кожен мешканець повинен буде внести на відновлення системи водовідведення міста значно менше ніж 714 грн. Такій підхід ліквідує також соціальну несправедливість, яка на сьогодні виникла, між мешканцями приватизованих квартир і приватних і кооперативних будинків міста.

Бібліографічний список

1. Демків О.І. Вплив фінансової кризи на бюджети органів місцевого самоврядування / О.І. Демків // Фінанси України. — 2011. — № 8. — С. 76—89.

2. Луніна І.О. Капітальні трансферти місцевим бюджетам: підходи до створення ефективної системи управління / І.О. Луніна // Фінанси України. — 2011. — № 2. — С. 24—34.

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок розподілу коштів державного бюджету, спрямованих на забезпечення розвитку житлового фонду соціального призначення» від 07.02. 2007 № 175.

Стаття надійшла до редакції 14 січня 2013 р.